

Kritiken mot utredningens privatiseringsförslag, som den får tolkas, bärs fram av föreställningen att ett effektivt djurskydd och smittskydd definitionsmässigt är liktydigt med en djursjukvård i statlig regi. Det är en orimlig ansats. En konsekvens av detta synsätt är att det bland Europas länder bara är Sverige som har ett effektivt smittskydd. En naturlig frågeställning är då varför en så god förebild inte manat till efterföljd i andra länder? En annan konsekvens är att Veterinärutredningens huvuduppdrag automatiskt begränsas till att föreslå smärre justeringar inom ramen för den befintliga statliga veterinärorganisationen. Om det varit regeringens avsikt borde myndigheterna ha fått i uppdrag att själva se över verksamheten i aktuella delar.

Med ett sådant perspektiv på utredningens uppdrag kan det inte fullgöras på ett tillfredsställande sätt. Låt oss förklara varför.

De viktigaste iakttagelserna i övrigt är följande.

1. Statliga och privata veterinärer svarar för ungefär lika stora andelar av djursjukvården i lantbruket.
2. De statliga veterinärerna används fyra gånger så ofta vid smittskyddsutredningar och de får tio gånger så mycket fortbildning och information om lantbruksdjurens smittsamma och samhällsfarliga sjukdomar som de privata kollegorna.
3. Viktig information till djurägare om sådana djursjukdomar sprids via de statliga veterinärerna, men inte genom de privata. Därmed har de statliga veterinärerna och deras kunder ett informationsövertag och är bättre rustade jämfört med övriga aktörer och kunder. Det ligger inte i linje med kravet på ett effektivt smittskydd.
4. De statliga veterinärerna behandlar i huvudsak, och i ökande grad, hund, katt och andra sällskapsdjur. Det står i direkt konflikt med de allmänna principer som sedan lång tid gäller för statlig verksamhet.
5. De statliga veterinärerna stöds av skattemedel med ca 100 miljoner kronor per år. Det är oklart i vilken utsträckning pengarna används för att subventionera hund- och kattsjukvård respektive för samhällsviktiga veterinärtjänster. Mer än hälften av anslaget bekostas en central, statlig byråkrati och vissa direkta driftkostnader i veterinärstationerna, som alltså inte bärs där de uppstår. De privata veterinärerna får ingenting. De får klara sig själva.
6. Jordbruksverket är marknads största veterinära aktör. Verket har samtidigt en rad tillsyns-, övervaknings- och uppföljningsuppgifter, som direkt berör veterinärer även i privat sektor.
7. Viktiga rapporteringsfunktioner fungerar dåligt.

Det beror i hög grad på en obenägenhet bland de privata veterinärerna att till den centrala myndigheten, som samtidigt är konkurrent på veterinärmarknaden, rapportera in data om de enskilda veterinärföretagens kund- och driftförhållanden, t.ex. data om genomförda behandlingar.

De strukturella förhållandena ger en polarisering på marknaden. Det leder till samarbetssvårigheter i viktiga veterinära samhällsfunktioner och rycker undan förutsättningarna för ett långsiktigt effektivt resursutnyttjande. De statliga insatserna med övervakning, fortbildning och verksamhetsstöd riktas i huvudsak till de statliga veterinärerna. Det gör att förtroendet för myndigheterna är lågt i stora delar av veterinärkåren. Jordbruksverkets dubbla och principiellt oförenliga roller, ger samma effekt. Av detta kan dras slutsatsen att själva uppdelningen av marknaden i en statlig och en privat sektor är roten till problematiken med veterinärmarknadens bristande funktionssätt. Det gäller i alla veterinära marknadssegment där staten uppträder som aktör.

Frågan är då om situationen kan förbättras om staten helt enkelt förbjuds att vara aktör på marknaden för hund- och kattsjukvård, som är den mest perifera verksamheten i förhållande till det statliga kärnområdet?

Veterinärutredningen har visat att en sådan åtgärd har stora nackdelar. Statens kostnader för den veterinära verksamheten skulle mångdubblas på några års sikt. Med tanke på volymen hund och katt i den statliga veterinärverksamheten, skulle de statliga veterinärerna bli praktiskt taget syssloslösa i stora delar av landet. Därför måste en sådan lösning kombineras med rikstäckande personalneddragningar och organisationsförändringar. Detta skulle, i motsats till utredningens förslag, innebära kraftigt försämrade möjligheter till skydd mot smittsamma djursjukdomar. Dessutom skulle marknaden för djursjukvård i lantbrukssektorn alltför jämt kännetecknas av konkurrenssnedvridningar och svårigheter för Jordbruksverket att kombinera den renodlade myndighetsrollen med rollen som kommersiell aktör. Mindre justeringar än att lyfta bort sällskapsdjuren från den statliga veterinärverksamheten, skulle inte lösa utredningens huvuduppgift.

En viktig slutsats är därmed att en renodling av statens uppdrag till de statliga veterinärerna, i den omfattning som är nödvändig, inte kan genomföras utan att smittskyddet försämrats. Det innebär att veterinärmarknadens problem inte kan undanröjas utan en radikal omläggning av marknads spelregler. En utjämning av verksamhetsförutsättningarna mellan olika veterinär-kategorier är här en viktig komponent. En sådan utjämning kan i praktiken ske på två olika sätt. Det ena innebär att den primära djursjukvården förstärks i sin helhet. Det andra vetter mot en privatisering av de statliga inslagen i djursjukvården, som går längre än att bara avse sällskapsdjur och häst.

Utredningen har därför föreslagit en stegvis avtrappning av det statliga engagemanget på veterinärmarknaden med planerade tidpunkter för utvärdering, analys och avstämning. Personalen skall erbjudas att ta över verksamheten. Djurskyddet och smittskyddet säkerställs genom att en rad nya statliga styrmedel med varierande skärpa tillhandahålls. Ett bidragssystem med flera olika direktstöd till privata veterinärer införs. Det innebär att fler veterinärer än idag kommer att stå till samhällets förfogande för dygnstäckande veterinär beredskap och för smittskyddsarbete. Som en yttersta åtgärd kan myndigheterna dessutom, under vissa förutsättningar, beordra alla praktiserande veterinärer att mot ersättning delta i sjukdomsbekämpning. En stor skillnad mot idag är att myndigheternas attityder, arbetssätt och planering i veterinära frågor måste förändras och anpassas till de nya förutsättningarna.

Veterinärmarknaden skall vara samhällsekonomiskt effektiv. Det innebär att inte mer resurser tillförs än som används. Veterinärtjänster skall användas optimalt för djurens skull och för att smittskyddet och andra viktiga veterinära samhällsfunktioner skall fungera väl. Dessa båda strävanden behöver inte stå i konflikt med varandra. Det förutsätter dock att veterinärmarknadens strukturella problem kan lösas. En privatisering av den statliga veterinärverksamheten i kombination med nya system för statlig styrning, som är både effektiva och flexibla, utgör inget hot mot såväl fungerande veterinärmarknader som ett gott smittskydd. Det gör däremot stela strukturer, föråldrade attityder, historiska och ideologiska låsningar och oförmåga till konstruktivt nytänkande.